

изпълнение. В своята цялост те дават не малка информация за непосредствената подготовка, както и инструкции за предстоящото въстание.

Въз основа на предварителните сведения валията от Русе заповядва да се засили бдителността и се извършат обиски на махалите около Троян. Районът е усилен с допълнително изпратени "100 души анадоци, начело с един юзбашия и един милиазим."¹⁶

Пристигането на войската сварва подготовката към своя край, "когато въпросът за септемврийското въстание беше узрял и се очакваше минутката, когато ще гръмне първата българска пушка за изкупуване с човешки жертви политическата свобода..."¹⁷ Троянските съзаклятници имат и извезано знаме. Добра работа е свършена и в съседните райони - Троянски манастир, Ново село, Севлиево. Така пригответни, въстаниците "чакали, надявали се, обикаляли по Балкана, дано зърнат някоя чета, според уверенията на войводите".¹⁸ Всичко било напразно. Въстанието, с малки изключения в Североизточна България и Старозагорско, не избухва. В последния момент се разбира, че има разкрития, че времето за подготовка е било малко и едно преждевременно надигане може да се окаже фатално за по-нататъшния развой на революционното дело. На 16 септември Търновският революционен комитет, временно изпълняващ задълженията на Централен за вътрешността, взема решение и съобщава по места за отсрочване на датата.

Съобщението заварва старозагорци въстнали. Малки чети излизат в района на Червена вода, Русенско и около Шумен. Локалният характер вещае трагичен завършек. Панайот Хитов научава за неблагоприятния развой на събитията и окончателно се оттегля. За апостолите в Ловешко-Троянския край не остава нищо друго, освен да съхранят силите си и да се върнат отново във Влашко. Тома Хитров и Петър Факиров, преоблечени като кираджии, заминават за Никопол и оттам в Румъния.¹⁹ Панайот Волон след престой в Троянския манастир прехвърля Балкана и отива в Тракия. До края на годината във Влашко се прибира по-голямата част от революционните дейци.

Публикуването на неизвестни досега документи са ценен извор и несъмнено ще обогатят изворовата база и разширят кръга на лицата, пряко свързани с подготовката на въстанието, както и с мерките на турските власти, взети след направените разкрития.

---

1. Митев, П. Български революционен комитет 1875 г. С., 1998, с. 46 - 48. 2. Страшимиров, Д. История на Априлското въстание. Т. 1, Пловдив, 1907, с. 167. 3. Ботев, Хр. Съчинения. Т. 3, С., 1945, с. 408. 4. Стойчев, Ив. В. Христу. Спомени от Любича Д. Ценович. ИБИД, кн. XXII - XXIV, 1948, с. 476. 5. Страшимиров, Д. Цит. съч., с. 172 - 173. 6. Пак там, с. 231. 7. Дойнов, Д. Гюргевският революционен комитет. С., 1986, с. 37. 8. Обретенов, Н. Спомени, с. 186. 9. НБКМ-БИА, ф. 87, IIIA 8385. Писмо на Панайот Хитов, Русе, до Д. Т. Страшимиров, София, от 19 декември 1904 г. 10. НБКМ, ф. 181-А, а.е. 227. 11. Документът е доклад от каймакама на Свищов